

Politikos mokslas Londone (Referuojamoji apžvalga 2)

Dabar apžvelgsime kai kurias filosofinio ir istorinio pobūdžio politikos disciplinas. Tarp pastarųjų kaip įvadinis kursas išskirtina *politinės minties istorija*. Ją studijuoja visų pirma teisės, ekonomikos ir istorijos specialybių studentai.

Šį kursą sudaro 20 paskaitų ir tiek pat seminarų. Jo pabaigoje studentai laiko egzaminą, kurio metu irgi reikia atsakyti į 4 klausimus iš 20. Kadangi kursas yra trijų dalių: antikinės, viduramžių ir šiuolaikinės politinės minties istorija, studentai privalo atsakyti po vieną klausimą iš kiekvienos dalies.

Politinės minties istorijos kurso tikslas - supažindinti studentus su svarbiausiais politinės minties raidos etapais, pradedant antikinė Graikija ir baigiant šiandieninėmis Vakarų šalių politinėmis teorijomis. Kurse detaliai analizuojama senovės graikų "polis", romėnų "civitas", viduramžių Europos ir šiuolaikinių Vakarų Europos valstybių politikos ir valdžios teorijos. Ypač daug dėmesio skiriama tokiems klausimams kaip politinės visuomenės ir politinės veiklos pobūdis, religinių, moralinių ir politinių įsitikinimų santykis, teisė ir jos autoritetas, administravimas, valdžios sudarymas ir veikla, vyriausybė, autoritetas ir valdančiųjų pareigos, valdymo subjektų teisės ir pareigos, laisvė, teisingumas, politinė diskusija ir jos argumentai. Tuo pat metu reikia pažymėti, kad šis kursas apsiriboja europietišku valdymo tradicijų analize, kitas paliekant už jo ribų.

Pats disciplinos pobūdis sąlygoja orientaciją į politinės minties šaltinius. Tarp privalomų studijuoti yra Platono "Valstybė", Aristotelio "Politika", stoikų ir epikūriečių darbai, Cicerono "Respublika", Šv. Augustino ir Šv. Tomo Akviniečio veikalai, Dantės "Monarchija", Marsilijaus Paduviečio "Taikos gynėjas", Machiavellio "Valdovas", Hobbeso "Leviatanas" (13-20 dalys) Locke'o ir Hume'o darbai, Rousseau "Visuomeninė sutartis", Burke'o "Apmąstymai apie Prancūzijos revoliuciją", Millio "Apie laisvę", kai kurie Marxo ir Engelso darbai.

Politinės minties istorijos kursas turi ir gausią analitinę literatūrą, bet tik dalis jos yra SSSR bibliotekose, tad paminėsime tik žymesnius darbus. Antikos politinį mąstymą tyrė F.L.Vatai, Intellectuals in Politics in the Greek World from Early Times to the Hellenistic Age, J.A.Adcock, Roman Political Theory and Practice, F.Dvornik, Early Christian and Byzantine Political Thought.

Viduramžių ir renesanso politinė mintis analizuojama O.Gierke, Political Theories of the Middle Ages, J.B.Morral, Political Thought in Medieval Times, H.A.Oberman, Masters of the Reformation.

Šiuolaikiniam politiniam mąstymui skirta J.Plamenatz, Man and Society (2 tomai), C.E.Vaughan, Studies in Political Philosophy Before and After Rousseau (2 tomai), A.Vincent, Theories of the State.

Politinės minties istorijos problemų nurodytas kursas anaipol neišsernia. Kaip minėta, specialūs kursai skirti kai kuriems klasikams (Platonui,

Hegeliui, Marxui ir kt.). Su jais glaudžiai susijęs *politinės filosofijos* kursas, nagrinėjantis vienos ar kitos politinės koncepcijos, pvz.: teisingumas, laisvė ir lygybė - raidą.

Tarp istorinio pobūdžio disciplinų išsiskiria *Didžiosios Britanijos 17-19 a. politinė istorija* (25 paskaitos) bei *Didžiosios Britanijos politika 20 a.* (26 paskaitos). Kadangi šie kursai remiasi šalies istorijos medžiaga, matyt, netikslinga plačiau aptarinėti jų mokslinę literatūrą, bet atkreiptinas dėmesys į jų struktūrinius ypatumus.

Šios disciplinos analizuoja šalies politinių įvykių, problemų ir institutų raidą. Tarp svarbiausių temų yra monarcho, parlamento ir vyriausybės santykių kaita, parlamento ir vykdomųjų valdžios organų sąveikos problemos, išsamiai studijuojama dvipartinės sistemos vystymasis, rinkimų įstatymų reformos. Skiriama dėmesio ir įvairių socialinių judėjimų analizei. Detaliau nagrinėjamos tokios konkrečios problemos kaip Lordų rūmų 1910-11 m. krizė, Loyd-George'o koalicijos žlugimas, 1931 m. politinė krizė, Miuncheno susitarimo priežastys, vidaus politika Antrojo pasaulinio karo metu ir pokario laikotarpiu. Taip pat trumpai aptariama Didžiosios Britanijos užsienio politika.

Studentai, išsklausę šiuos kursus, irgi laiko 3-jų valandų egzaminą raštu iš 15-18 klausimų.

Iš teorinių disciplinų išskirtina *lyginamoji politikos analizė*, mūsų sąlygomis rekomenduotina studijuoti istorikams bei teisininkams. Jai studijuoti reikia tam tikro išankstinio pasirengimo, todėl paprastai studentai iki tol būna klausę ką nors iš įvadinių disciplinų.

Šio kurso pagrindą sudaro įvairių politikos analizės būdų raida: istorinio aprašomojo, marksistinio, funkcinio sisteminio, biheivoristinio, taip pat lyginamasis ir apibendrinamasis metodai.

Svarbiausios kurso temos yra keturios. Pirmoji - valdžia ir konfliktas visuomenėje - apima valdžios sklaidą ir politinio režimo formą (liberalusis demokratinis, autoritarinis, totalitarinis), jų legitimaciją, efektyvumą ir autoritetą, politinį konfliktą ir jo reguliavimą, *opozicijos* idėją ir jos institucines išraiškas, politinę kultūrą.

Antroji problema - socialiniai skirtumai ir partinės sistemos. Čia aiškina socialinės diferenciacijos prigimtis (kalbos, etninių, religinių ir klasiškinių faktorių poveikyje) ir jos santykis su politinėmis partijomis, socialinių interesų agregacija, *kairės* ir *dešinės* samprata, sudėtinis partinių sistemų pobūdis, naujų partijų ir judėjimų atsiradimas, partinių sistemų ir partinės vyriausybės problemos.

Politikos kūrimas ir įgyvendinimas - trečioji problema. Čia įeina politikos kūrimo subjektai: partijos, aljansai ir vykdomosios valdžios organai, vykdomosios valdžios kontrolės ir įstatymų leidybos silpnėjimo problemos, biurokratinės valdžios šaltiniai ir jos ribojimo galimybės, valstybės kaimosi į ekonominę ir socialinę politiką didėjimas, vykdomosios valdžios santykis su korporaciniais interesais arba neokorporacinės teorijos.

Paskutinė problema - politinių pakitimų analizė - apima legitimaciją liberalinėse demokratinėse sistemose, "pilietinės" kultūros sampratą ir jos nuosmukį, legitimacijos eroziją, jos problemas vienpartiniuose režimuose, legitimaciją greitai besikeičiančioje visuomenėje: politinis vystymasis ir "modernizacija", karinio valdymo ypatybės, revoliucijų reikšmė politikoje.